

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 20/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta neuvostolle ja Euroopan parlamentille rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta ja jäsenvaltioiden välisen luottamuksen lujittamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 15 päivänä kesäkuuta 2005 lähettänyt lakivaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten valtioneuvoston selvityksen komission tiedonannosta neuvostolle ja Euroopan parlamentille rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta ja jäsen-

valtioiden välisen luottamuksen lujittamisesta (E 43/2005 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Matti Joutsen ja EU-lainsäädäntösihteeri Sanna Männistö, oikeusministeriö
- professori Pekka Koskinen.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Komission tiedonanto

Tiedonannossa todetaan, että vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen toteuttaminen on ollut yksi Euroopan unionin tärkeimmistä ja samalla lupaavimmista toiminta-alueista rikosoikeuden alalla. Tiedonannon vastavuoroista tunnustamista koskeva jakso on jaettu edelleen kahteen osaan, vastavuoroinen tunnustaminen rikosoikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa ja lopullisten tuomioiden vastavuoroinen tunnustaminen. Rikosoikeudenkäyntiä edeltävään vaiheeseen kuuluu vastavuoroisen tunnustamisen periaate ja todisteiden hankkiminen sekä ilman vapaudenmenetystä toteutettavien esitutkintaan liittyvien valvontatoimien vastavuoroinen tun-

nustaminen. Lopullisten tuomioiden vastavuoroiseen tunnustamiseen sisältyy keskinäinen tiedottaminen tuomioista, ne bis in idem -periaate, muissa jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden huomioon ottaminen rikosprosessissa ja tuomioiden täytäntöönpano sekä oikeudenmenetyksen vastavuoroinen tunnustaminen.

Tiedonannossa todetaan, että keskinäisen luottamuksen lujittaminen on tärkeitä suhteissa vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen onnistumiselle. Tiedonannon keskinäisen luottamuksen lujittamista koskeva jakso on jaettu edelleen keskinäisen luottamuksen lujittamiseen lainsäädäntötoimin ja keskinäisen luottamuksen lujittamiseen käytännön toimenpitein.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroista tunnustamista koskevaan periaatteeseen sekä jäsenvaltioiden välisen luottamuksen lujittamisen kehittämiseen.

Eduskuntaa on informoitu todisteiden luovuttamismääräystä koskevasta puitepäätyöksestä kirjelmällä U 4/2004 vp, tuomittujen siirtämistä kokevasta Itävallan, Ruotsin ja Suomen aloitteesta kirjelmällä U 10/2005 vp sekä ehdotuksesta neuvoston puitepäätyökseksi eräistä rikosoikeudellisissa menettelyissä Euroopan unionin alueella noudatettavista oikeuksista kirjelmällä U 43/2004 vp. Lisäksi eduskuntaa on informoitu rikostuomioita koskevan tietojenvaihdon keskeisiä ongelmia käsittelevästä valkoisesta kirjasta selvityksellä E 17/2005 vp sekä rikosoikeudellisten seuraamusten lähentämistä, vastavuoroista tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevasta vihreästä kirjasta selvityksellä E 52/2004 vp. Uusien ehdotusten vireilletulon myötä valtioneuvosto tulee ottamaan niihin ehdotuksiin kantaa sekä informoimaan eduskuntaa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta on aiemmin tänä vuonna antanut lausuntonsa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittämistä koskevan monivuotisen ohjelman poliittisten suuntaviivojen valmistelusta (Haagin ohjelma) (LaVL 4/2005 vp) ja ilmaissut siinä yhteydessä myös myönteisen näkemyksensä vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen vahvistamisesta. Tampereen päätöksiin sisältynyt vastavuoroinen tunnustaminen on ollut yksi keskeisimmistä toimintamuodoista rikosoikeudellisen yhteistyön eteenpäin viemisessä. Se on osoittautunut toimivaksi periaatteeksi, jolla voidaan nopeuttaa jäsenvaltioiden viranomaisten välistä yhteistyötä ja selkeyttää kansalaisten oikeussuojaa rajat ylittävissä tapauksissa. Tästä selkeimpänä esimerkkinä on eurooppalainen pidätysmääräys, joka monista puutteistaan huolimatta on tehostanut viranomaisten välistä yhteistyötä ja lisännyt luottamusta jäsenvaltioiden välillä.

Aiempien lausuntojensa tapaan valiokunta painottaa vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen merkitystä myös keinona välttää jäsenvaltioiden lainsäädännön pitkälle menevää lähentämistä (LaVL 14/2004 vp). Toisaalta tietyt esimerkit ovat osoittaneet, että vastavuoroisen tunnustamisen laajentaminen saattaa olla tietyissä tapauksissa vaikeata kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Puitepäätyöehdotukseen

tuomioiden huomioon ottamisesta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä uudessa rikosprosessissa sisältyvä perusperiaate toisessa jäsenvaltiossa annettuihin tuomioihin liitettävistä oikeusvaikutuksista esimerkiksi rangaistuksen yhdistämisen osalta olisi käytännön kannalta hyvin ongelmallinen.

Vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen toteutuminen käytännössä edellyttää, että kaikki jäsenvaltiot saattavat kansallisesti voimaan tehdyt päätökset ja toisaalta että jäsenvaltioiden viranomaiset noudattavat niitä. Tähänastisen käytännön pohjalta voidaan todeta, että jäsenvaltioilla on tehostamisen varaa voimaansaattamisessa ja päätöksentekijöillä keskinäisen luottamuksen vahvistamisessa. Komissio esittääkin tiedonannossaan keskinäisen luottamuksen lujittamista niin lainsäädäntö- kuin käytännön toimenpitein. Valiokunta pitää välttämättömänä tiettyjen prosessuaalisten vähimmäissääntöjen yhdenmukaistamista Euroopan unionin tasolla keskinäisen luottamuksen lisäämiseksi. Valiokunta ei kuitenkaan suhtaudu komission kaltaisella innokkuudella aineellisen rikosoikeuden säännösten lähentämiseen. Sen sijaan valiokunta pitää erittäin merkittävänä mahdollisuuksia vahvistaa keskinäistä luottamusta käytännön toimenpitein.

Yhteisen arviointijärjestelmän luominen on erinomainen mahdollisuus lisätä luottamusta jäsenvaltioiden välillä. Hyvien arviointimekanis-

mien kehittäminen edellyttää kuitenkin korkeaa asiantuntemusta kansallisten lainsäädäntöjen ja oikeusjärjestelmien vertailusta. Oikeusalan ammattilaisten verkottumisen edistäminen ja yhteistyön lisääminen Euroopan unionin toimielinten kanssa ovat myös selkeitä mahdollisuuksia lisätä käytännön työtä tekevien välistä luotamusta. Kolmantena merkittävänä käytännön toimenä on oikeusalan koulutuksen kehittäminen. Valiokunta pitää tärkeänä, että koulutuksen kaikilla tasoilla niin opettajien kuin oppilaidenkin osalta lisätään mahdollisuuksia vaihtoon jäsenvaltioiden välillä.

Valiokunta on ottanut eräisiin tiedonannon esityksiin jo kantaa aiemmissa lausunnoissaan ja

tulee paneutumaan yksityiskohtiin konkreettisten esitysten yhteydessä. Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alan rahoitusnäkymistä valiokunta kuitenkin toteaa jo tässä vaiheessa, että alalle asetetut huomattavat tavoitteet sekä paremman sääntelyn ja laadukkaan oikeudenkäytön edistäminen edellyttävät sektorille riittäviä resursseja niin kansallisella kuin Euroopan unionin tasolla.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 26 päivänä lokakuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tuija Brax /vihr
vpj. Susanna Rahkonen /sd
jäs. Esko Ahonen /kesk
Leena Harkimo /kok
Lasse Hautala /kesk
Tatja Karvonen /kesk
Petri Neittaanmäki /kesk

Heli Paasio /sd
Jukka Roos /sd
Tero Rönni /sd
Petri Salo /kok
Minna Sirnö /vas
Marja Tiura /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä.